

Η ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Σκέψεις και προβληματισμοί για τις αλλαγές

Δρ. Ξενοφών Βαμβακερός

Χημικός, Δ/ντης ΔΕ ΔΑ
μέλος Δ.Ε. της Ε.Ε.Χ.
xenofonvamvakeros@gmail.com

I. Ρόλος και περιεχόμενο σπουδών στο Λύκειο-πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

1. Δωδεκάχρονη Υποχρεωτική Παιδεία

Το όραμα των Χαρτιστών και του Διαφωτισμού. Δημόσια Δημοκρατική Παιδεία για όλα τα παιδιά, το τελευταίο τους Δημοκρατικό Δικαίωμα σε εποχή κρίσης και άκρατου νεοφιλελευθερισμού όπου ούτε η εργασία ούτε καν η υγεία είναι κατοχυρωμένα δικαιώματα. Γιατί όμως δεν έχει εκπληρωθεί τόσα χρόνια το αίτημα του εκπαιδευτικού κινήματος; Γιατί διστάζει ακόμα και η κυβέρνηση της αριστεράς;

Η απάντηση που μπορεί κανείς να σκεφτεί είναι κυρίως η σχολική διαρροή. Σε περιοχές δύσκολες της χώρας, απομονωμένες, ορεινές, νησιωτικές, εκεί που υπάρχουν μειονότητες, εκεί που κυριαρχούν οι αγροτικές και κτηνοτροφικές εργασίες, στα παράλια και στα νησιά όπου επικρατεί η ενασχόληση με το ψάρεμα και τις τουριστικές εργασίες, η σχολική διαρροή κορυφώνεται γιατί τα παιδιά ασχολούνται κι αυτά μαζί με όλη την οικογένεια με αυτές τις δουλειές.

Αν η ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση γίνει υποχρεωτική, οι αρχές και οι Διευθυντές των σχολείων θα είναι υποχρεωμένοι να αναζητήσουν τα παιδιά και αυτό θα προκαλέσει μεγάλη αναστάτωση σε μικρές κοινωνίες όπου όλοι είναι γνωστοί μεταξύ τους. Αυτά τα προβλήματα, καθώς και το ότι σε τέτοιες κοινότητες οι εκπαιδευτικές προσδοκίες των παιδιών και των γονέων τους είναι περιορισμένες, καθιστούν πολύ δύσκολη στην πράξη την επίτευξη αυτού του στόχου.

Δεν είναι όμως αδύνατη και ίσα ίσα η καθιέρωση ενός αυτόνομου Εθνικού Απολυτηρίου υψηλού κύρους, ανεξάρτητου από την πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, καθιστά, υπό όρους, πιο επιτεύξιμη την σχετική προσδοκία.

2. Η υποβάθμιση του Λυκείου

Το Γενικό Λύκειο ήταν ο τίτλος που είχε το Λύκειο και επί εποχής Δεσμών. Και τότε απαξιώθηκε και αντικαταστάθηκε υποτίθεται με το Ενιαίο Λύκειο. Μετά έγιναν πάλι αλλαγές, πάλι μετονομασία σε Γενικό Λύκειο χωρίς ουσιαστικό αντίκρισμα.

Είναι διαπίστωση γενική, πολλών ετών, ότι τα παιδιά μετά τα δεκαεπτά προς δεκαοκτώ έτη τους, έχουν κάνει τις επιλογές τους, και οι γονείς τους τα στηρίζουν σε αυτό, και επικεντρώνονται και δίνουν βάρος κυρίως σε αυτές. Δεν ενδιαφέρονται για τη Γενική Παιδεία. Δυστυχώς ή ευτυχώς κάνουν μία οικονομία δυνάμεων και μία διαχείριση του χρόνου και του κόπου τους. Είναι απόλυτο δικαίωμα τους, είναι η εποχή για να επενδύσουν στο μέλλον τους και στις επιδιώξεις τους. Δεν αντέχουν το βάρος δεκατεσσάρων τελείως διαφορετικών μαθημάτων, ούτε τους ενδιαφέρει.

Πρέπει να είμαστε ειλικρινείς, είναι για τα παιδιά ή για τους εκπαιδευτικούς αυτός ο σχεδιασμός; Για να έχουν αντικείμενο εργασίας ποικίλες ειδικότητες;

Σήμερα, που ο αριθμός των εκπαιδευτικών έχει μειωθεί πάρα πολύ λόγω συνταξιοδότησης και μη αναπλήρωσης λόγω απαγόρευσης των διορισμών, είναι η

στιγμή να γίνει νέος σχεδιασμός που θα επιτρέψει μία «οικονομία» (με την καλή έννοια της λέξης) κλίμακας που θα εξυπηρετήσει και το εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και τις προσδοκίες και επιδιώξεις των παιδιών, το όραμα τους για το μέλλον τους.

Είναι πολύ δύσκολο έργο αυτό γιατί η «διανόηση» της χώρας κάθε φορά που γίνεται μία μικρή μείωση ή ανασχεδιασμός πχ στα Θρησκευτικά ή στην Ιστορία, στα Αρχαία ή στα Λατινικά, στη νέα Ελληνική Λογοτεχνία κλπ «ξεσηκώνεται» στα ΜΜΕ ότι καταστρέφεται η Ελληνική Παιδεία και απειλούνται οι αρχές του Ελληνικού Πολιτισμού. Ένα παιδί τελειώνει το Λύκειο δεκαοκτώ χρονών συν-πλην μερικούς μήνες και αρχίζει σπουδές στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση τρεις μήνες μετά. Εκεί θα παρακολουθήσει ειδικές σπουδές. Αν βρεθεί σε Νομική, Φιλολογία κλπ δεν θα ξανακάνει ποτέ Μαθηματικά ή Φ.Ε. και αντίστοιχα αν πάει σε σχολές Μηχανικών, Φυσικομαθηματικών, Ιατρών κλπ δεν θα ξανακάνει ποτέ Λογοτεχνία. Δηλαδή τρεις μήνες μετά που τελειώνουν τα παιδιά το Λύκειο, πράγματα που πριν θεωρούνται «αδιανόητα», μετά δεν θεωρούνται. Μόλις τρεις μήνες μετά.

Κι ενώ σχεδόν τα μισά παιδιά ακόμα δεν έχουν κλείσει τα δεκαοκτώ (προφανώς τα μισά παιδιά της Γ΄ Λυκείου κλείνουν τα δεκαοκτώ μέχρι τον Ιούνιο και τα άλλα μισά μετά μέχρι το Δεκέμβριο). Ας μην γίνουν αιτία αυτές οι σκέψεις να μπει στο μυαλό κάποιων η ιδέα να ζητήσουν να διδάσκονται Θρησκευτικά, Ιστορία και Λογοτεχνία στο πρώτο έτος της Ιατρικής, του Πολυτεχνείου, της ΦΜΣ κ.ά..

Πόσοι θετικοί επιστήμονες όμως είναι άνθρωποι των γραμμάτων και των τεχνών, πόσοι γιατροί είναι συγγραφείς, μουσικοί, ζωγράφοι, πόσοι χημικοί, μαθηματικοί, φυσικοί, μηχανικοί είναι τραγουδοποιοί, ηθοποιοί, σκηνοθέτες, καλλιτέχνες; Πάρα πολλοί. Μετά τα δεκαοκτώ του χρόνια έγκειται στον άνθρωπο πια πώς θα ολοκληρώσει την καλλιέργεια και την παιδεία του.

Κατά συνέπεια, αν θεωρηθεί η Γ΄ Λυκείου τάξη προετοιμασίας για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, όπως συμβαίνει στο Αγγλικό σύστημα με τα A' Levels και στο Γαλλικό, Βελγικό κ.ά. συστήματα με το Baccalaureate (όπως και στα Ευρωπαϊκά σχολεία) και σε πολλά άλλα εκπαιδευτικά συστήματα στην Ευρώπη και στον κόσμο, δηλαδή αν η ηλικία των δεκαεπτά θεωρηθεί μεταβατικό στάδιο, τότε απλώς αρχίζει ηλικιακά λίγους μήνες νωρίτερα ότι είναι να γίνει αμετάκλητα. Έτσι ανταποκρίνεται το εκπαιδευτικό σύστημα καλύτερα στις ανάγκες και τις προσδοκίες των παιδιών.

Εφόσον ξεκινά από τα πέντε τους χρόνια η εκπαίδευση των παιδιών στην ελληνική γλώσσα και στην αριθμητική και μετά και στην ιστορία και λογοτεχνία και στην αρχαία ελληνική γλώσσα και σε όλα τα μαθήματα Γενικής Παιδείας μέχρι και την ηλικία των δεκαέξι – δεκαεπτά, δεν είναι αρκετά, δεν είναι επαρκής ο χρόνος; Η απάντηση είναι μάλλον θετική.

3. Εθνικό Απολυτήριο

Θέσπιση στο τέλος της ανώτερης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ενός Εθνικού Απολυτηρίου τύπου Baccalaureate των δημόσιων Γαλλικών σχολείων ή του Ευρωπαϊκού Σχολείου.

Να σταματήσει η σύγχυση με το I.B. το οποίο είναι διοργάνωση ενός ιδιωτικού οργανισμού και είναι σε μεγάλο βαθμό αδιαφανές και διαβρωμένο. Βασίζεται σε ιδιωτικές συμφωνίες αυτού του οργανισμού με πανεπιστήμια, κυρίως του αγγλοσαξονικού χώρου, με βάση τις οποίες του παραχωρούν έναν αριθμό θέσεων και αυτός με τη σειρά του τις εκχωρεί, έναντι αμοιβής βέβαια, σε συνεργαζόμενα ιδιωτικά σχολεία. Τα χαρτιά είναι μοιρασμένα από πριν δηλαδή. Προκαλεί απορία και απαρésκεια το γεγονός ότι μέχρι πρόσφατα παράγοντες του Εθνικού Διαλόγου, και ο ίδιος ο Πρόεδρος του ΙΕΠ, χρησιμοποίησαν σε δηλώσεις τους και συνεντεύξεις τον όρο I.B.

Είναι εύκολο να δημιουργηθεί ένα τέτοιου τύπου Εθνικό Απολυτήριο, και η ολοκλήρωση του θα είναι ένα εύκολο επίτευγμα για τα παιδιά; Όχι, η απάντηση είναι αρνητική και στα δύο σκέλη. Ένα Εθνικό Απολυτήριο τύπου Baccalaureate θα είναι απαιτητικό και θα αποτελεί ένα υψηλού κύρους διεθνώς αναγνωρισμένο τίτλο σπουδών. Όσοι ανησυχούν λοιπόν ότι θα χαμηλώσει το επίπεδο των απαιτήσεων σε σχέση με δέσμες, κατευθύνσεις και προσανατολισμούς απατώνται, το αντίθετο θα συμβεί. Αυτό είναι το πραγματικό πρόβλημα.

Πως θα οργανωθεί σωστά κάτι τέτοιο, υψηλού επιπέδου και απαιτητικό σε όλα τα Λύκεια της χώρας που έχει τα γνωστά προβλήματα γεωγραφικής κατανομής του πληθυσμού σε νησιά και σε απομακρυσμένες μικρές κοινότητες σε ορεινές περιοχές. Πλέον υπάρχει σχέδιο από το ΥΠΠΕΘ που απαντά σε πολλά από τα παραπάνω ερωτήματα.

4. Εξεταστικό σύστημα και ΑΠΣ για το Εθνικό Απολυτήριο

Επειδή ακριβώς το Εθνικό Απολυτήριο τύπου Baccalaureate είναι ένα απαιτητικό πρόγραμμα απαιτεί πολύ καλά επεξεργασμένα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών και καλά σταθμισμένο Εξεταστικό σύστημα.

Η ανάπτυξη καλά επεξεργασμένων Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών απαιτεί αποφάσεις. Πρώτα για το τι πρέπει να διδαχθεί, δηλαδή το περιεχόμενο των σπουδών. Όταν αποφασισθεί το περιεχόμενο τότε παίρνονται οι αποφάσεις για το πως πρέπει να διδαχθεί, δηλαδή την ειδική διδακτική προσέγγιση. Προηγείται λοιπόν το τι θα διδαχθεί, η διδακτέα ύλη όπως συνηθίζεται να ονομάζεται. Πρόκειται για πολύ δύσκολη επεξεργασία γιατί δεν είναι κάτι μονοδιάστατο δηλαδή αυτά είναι επιθυμητό να διδαχτούν ένα, δύο, τρία.. και τελείωσε. Αντίθετα είναι κάτι πολύπλοκο και έχει επτά τουλάχιστον διαστάσεις.

Η διδακτέα ύλη έχει προφανώς τέσσερις χωροχρονικές διαστάσεις όπως ο όγκος (εύρος και βάθος) συνδεδεμένος με τον διαθέσιμο χρόνο. Οι διδακτικές ενότητες έχουν επίσης τη διάσταση της πυκνότητας των εννοιών αλλά και του ειδικού βάρους κάποιων ενοτήτων λόγω σημασίας ή δυσκολίας ή επικαιρότητας ή ίσως ακόμα λόγω της επιλεξιμότητας ως θέματα σε εξετάσεις. Άλλες δύο λοιπόν διαστάσεις. Και μία ακόμα έβδομη διάσταση αποτελεί η ειδική διδακτική προσέγγιση για την συγκεκριμένη κάθε φορά ενότητα, σε σχέση βέβαια με τις προηγούμενες έξι.

Όσον αφορά το Εξεταστικό σύστημα η αρχή είναι ότι δεν πρέπει να επιβαρυνθούν τα παιδιά με υπερβολικές εξετάσεις. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να συμμετέχει στην επίδοση των μαθητών/τριών και ο προφορικός βαθμός σε μεγάλο ποσοστό (σίγουρα όχι υπερβολικό). Όταν αναφέρεται προφορικός βαθμός εννοείται η συνολική αξιολόγηση της επίδοσης, της συμμετοχής στο μάθημα, στις δραστηριότητες, τις εργασίες, τις εργαστηριακές δεξιότητες κλπ.

Υπάρχει βέβαια πρόβλημα αξιοπιστίας του προφορικού βαθμού σε ιδιωτικά σχολεία και ίσως και σε μικρά δημόσια σχολεία σε απομονωμένες περιοχές όπου η κοινωνία είναι πειστική. Γεγονός είναι ότι παντού θα υπάρχει πίεση για τον προφορικό βαθμό. Γι αυτό το λόγο πρέπει κάπως να εξασφαλιστεί η αντικειμενικότητα των γραπτών βαθμών. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι όπως η άντληση αριθμού θεμάτων ηλεκτρονικά από Τράπεζα ή η θεματοδότηση σε περιφερειακό επίπεδο, η βαθμολόγηση των γραπτών από καθηγητές του δημοσίου, άλλου σχολείου (έχει ήδη προταθεί η εξέταση των τεσσάρων μαθημάτων της εμβάθυνσης).

Ο συνδυασμός γραπτών και προφορικών θα παράγει τον τελικό βαθμό και θα οδηγή στην απόκτηση του τίτλου του Εθνικού Απολυτηρίου:

Οι βαθμοί των τετραμήνων θα διαμορφώνονται για όλα τα μαθήματα όπως και σήμερα.

Οι γραπτές ενδοσχολικές απολυτήριες εξετάσεις του Ιουνίου θα γίνονται στα τέσσερα εξάωρα μαθήματα που ο κάθε μαθητής έχει διδαχθεί, ανάλογα με την ομάδα προσανατολισμού του. Ο βαθμός για κάθε γραπτώς εξεταζόμενο μάθημα θα προκύπτει με βαρύτητα 40% για την τελική γραπτή ενδοσχολική εξέταση και 60% για τον βαθμό των δύο τετραμήνων.

Για τα άλλα μαθήματα, [Θρησκευτικά, Φυσική Αγωγή και μάθημα επιλογής: Ξένη Γλώσσα (Αγγλικά, Γαλλικά ή Γερμανικά) ή Ελεύθερο Σχέδιο ή Γραμμικό Σχέδιο] ο τελικός βαθμός θα προκύπτει κατά 100% από τον βαθμό των δύο τετραμήνων. Ο βαθμός του απολυτηρίου θα προκύπτει από τον μέσο όρο όλων των μαθημάτων που θα διδάσκονται οι μαθητές στην Γ' Λυκείου.

5. Πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Η απόκτηση του υψηλού κύρους τίτλου του Εθνικού Απολυτηρίου είναι ένα συγκεκριμένο πράγμα και δεν θα πρέπει να συγχέεται με τον τρόπο πρόσβασης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση το οποίο είναι κάτι άλλο διακριτό και έπεται. Το ίδιο το Εθνικό Απολυτήριο θα αρκεί για την πρόσβαση σε μια σειρά σχολών χαμηλής ζήτησης (ΤΕΠ). Για τις σχολές υψηλής ζήτησης τα παιδιά θα εξετάζονται πανελλήνια σε μέχρι τέσσερα (δεν υπάρχει στην κατατεθείσα πρόταση η δυνατότητα να ανοίξουν περισσότερα πεδία συμμετέχοντας στην εξέταση επιπλέον μαθήματος, προαιρετικά).

Προτείνεται, για να μην υποβαθμισθεί πάλι το Λύκειο, ο βαθμός του Εθνικού Απολυτηρίου να συνυπολογίζεται με τους βαθμούς των πανελλήνια εξεταζομένων μαθημάτων (10%) ώστε να εξαχθεί ο Γενικός βαθμός Πρόσβασης. Σε μία τέτοια οργάνωση της πρόσβασης αμφισβητείται αν απαιτείται να υπάρχουν συντελεστές βαρύτητας κάποιων μαθημάτων ανά Επιστημονικό Πεδίο και δεν προτείνεται στο σχέδιο.

Για λόγους αξιοκρατίας και διαφάνειας είναι προτιμητέο τα παιδιά να εισέρχονται στα συγκεκριμένα τμήματα και σχολές πανεπιστημίων στα οποία πέτυχαν με βάση τη δήλωση τους με τους όρους που ισχύουν σήμερα. Αμφισβητείται από πολλούς και μάλιστα από καθηγητές πανεπιστημίου η δυνατότητα των ιδρυμάτων να κατανειμουν τους φοιτητές σε σχολές και τμήματα εκ των υστέρων με αντικειμενικό, δίκαιο και διαφανή τρόπο.

Υπάρχουν και πρακτικής φύσης προβλήματα σε αυτό αφού τα διάφορα τριτοβάθμια ιδρύματα έχουν διαφορετική οργάνωση. Το ΕΜΠ πχ είναι Πανεπιστήμιο οργανωμένο σε Σχολές ειδικοτήτων ενώ τα υπόλοιπα πολυτεχνεία της χώρας είναι Σχολές πανεπιστημίων και οι ειδικότητες είναι σε τμήματα. Στο Επιστημονικό Πεδίο των σχολών Υγείας η Ιατρική είναι συνήθως Σχολή, όπως και η Οδοντιατρική αλλά το Φαρμακευτικό είναι τμήμα της Σχολής Θετικών Επιστημών. Δηλαδή θα είναι δυνατόν ένα παιδί να πετύχει στις Σχολές Υγείας αλλά να βρεθεί στη Σχολή Θετικών Επιστημών και από εκεί να καταταχθεί τελικά στο Γεωλογικό; Αντί για την οδοντική πέτρα να βρεθεί να μελετάει κανονικές πέτρες;

Πρέπει να θεσπισθεί ενδοπανεπιστημιακή κινητικότητα με αυστηρούς όρους ανάμεσα σε συγγενείς σχολές και τμήματα, σε ένα καθορισμένο εκ των προτέρων ποσοστό, με βάση την όλη οργάνωση των σπουδών αλλά την επίδοση των φοιτητών στα μαθήματα.

II. Προγραμματισμός και αποτίμηση του εκπαιδευτικού έργου

Η αποτίμηση του σχολικού έργου, η αυτοαξιολόγηση και η ενίσχυση και υποστήριξη σε όσα σημεία εντοπισθούν ότι το έχουν ανάγκη είναι βασική και απαραίτητη δραστηριότητα της σχολικής ζωής. Γίνεται έτσι κι αλλιώς άτυπα κάθε

μέρα όταν οι εκπαιδευτικοί της ίδιας ειδικότητας συζητούν για το πως θα προγραμματίσουν καλύτερα τη δουλειά τους και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Ήδη από το νόμο 1566 προβλεπόταν η δημιουργία ομάδων εργασίας του Συλλόγου Διδασκόντων για την προώθηση ή αντιμετώπιση ζητημάτων. Ο νόμος 4547/2018 προβλέπει τη δημιουργία στο ΣΔ ομάδων όμοιων ειδικοτήτων ή σε όποια βάση κρίνεται σκόπιμη.

Προτείνεται η θεσμοθέτηση Επιστημονικών Τμημάτων συγγενών ειδικοτήτων στα πλαίσια του ΣΔ και ο ορισμός Υπεύθυνου/Επικεφαλής του κάθε ΕΤ. Ο επικεφαλής να επιλέγεται από τα μέλη του ΕΤ τα οποία θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη και κάποια κριτήρια όπως αυξημένα τυπικά προσόντα, αρχαιότητα, εμπειρία, διάθεση προσφοράς κ.ά. Οι Υπεύθυνοι ΕΤ να έχουν διετή θητεία, να βρίσκονται ιεραρχικά κάτω από τους Υποδιευθυντές και να μοριοδοτούνται κατ' έτος με τα μισά μόρια από αυτά που παίρνει ο Υποδιευθυντής.

Τα ΕΤ πρέπει να συνεδριάζουν στην αρχή του σχολικού έτους ώστε να προγραμματίζουν το έργο τους. Παρουσιάζουν τον προγραμματισμό τους προς έγκριση στο ΣΔ ο οποίος από την σύνθεση των προγραμματισμών των ΕΤ και ό,τι άλλα δεδομένα λάβει υπόψη καταρτίζει τον προγραμματισμό του εκπαιδευτικού έργου του σχολείου.

Τα ΕΤ συνεδριάζουν τακτικά μία φορά κάθε δύο μήνες και έκτακτα κατά περίπτωση μετά από πρόσκληση του Υπεύθυνου για την επίλυση συγκεκριμένου ζητήματος.

Τα ΕΤ θέτουν τις αποφάσεις τους για έγκριση στις συνεδριάσεις του ΣΔ όποτε αυτές συγκαλούνται σύμφωνα με το νόμο.

Στο τέλος του διδακτικού έτους τα ΕΤ συνεδριάζουν και κάνουν απολογισμό του έργου τους. Παρουσιάζουν τον απολογισμό τους προς έγκριση στο ΣΔ.

Ο ΣΔ από τη σύνθεση των απολογισμών των ΕΤ και ό,τι άλλα δεδομένα λάβει υπόψη καταρτίζει τον απολογισμό του εκπαιδευτικού έργου του σχολείου.

Η περιγραφόμενη παραπάνω προτεινόμενη διαδικασία μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου, στον καλύτερο προγραμματισμό του, στην επίλυση προβλημάτων και στη στήριξη όσων εκπαιδευτικών το έχουν ανάγκη από το ΕΤ στο οποίο ανήκουν.

Επίσης θα εξασφαλίσει την αυτοαξιολόγηση της σχολικής μονάδας και την αποτίμηση του σχολικού έργου.